

Józef Wroceński

"Prawo o instytutach życia konsekrowanego według Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich", Julian Kałowski, Warszawa 1994 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 38/1-2, 221-224

1995

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Przymiærza. Historyczne nawarstwianie siê przekazu objawienia w Piœmie œw. i Tradycji, a nastêpnie jego autentyczna wykładnia w Magisterium Koœciœla wspierana wysiœkiem teologów, pozwala żywiç przekonanie, i¿ tak¿e w naszych czasach speœnia siê plan Boga wobec mał¿eństwa i mał¿onków.

Prezentowane studium amerykaœskiego jezuita stanowi interesujacã propozycjê przeœledzenia dziejów mał¿eństwa jako sakramentalnej instytucji ludu Bo¿ego. Autor zdaje siê byç raczej krytycznie nastawionym do tradycyjnych ujęç. Doœç chêtnie skłania siê do propozycji krêgów teologii protestanckiej. Oczywiœcie, *expressis verbis* nie podwa¿a nauki Koœciœla w jej wymiarach fundamentalnych. Natomiast otwarty jest na szczególowe propozycje teologiczne. W tym kontekœcie teologiczno – prawne rozeznanie pozwala na szersze widzenie mał¿eństwa ni¿ niejednokrotnie tylko œcisła interpretacja prawa koœcielnego, skoncentrowana na suchych przepisach. Autor bardziej dopuszcza do interpretacji prawa teologiê i otwarty jest na treœci duszpasterskie. Wydaje siê, to ze wszech miar słu¿ne, zwlászcz w wymiarze pastoralnym otwartoœci ludu Bo¿ego do wspóczesnego œwiata. To tak¿e zdajã siê sugerowaç i do tego zachêcajã najnowsze dokumenty koœcielne. Aby szła za tym praktyka sãdownicza.

W bazie bibliograficznej autor zasadniczo korzysta z literatury anglojêzycznej, tak¿e dostêpnych przekładów. Sam zresztã stwierdza, i¿ jezyki klasyczne czy europejskie sã po prostu niedostêpne, nikt w nich nie czyta (por. s. 3). Stosunkowo obfita jest natomiast baza Źródłowa. Liczne odwoœania do konkretnych tekstów Źródłowych czyniã pracê bardziej wiarygodnã i udokumentowanã. Uderza natomiast brak zauwa¿enia pracy K. Wojtyły „Miłość i odpowiedzialnoœç”, oczywiœcie majãc na wzglêdzie zastrze¿enie, i¿ korzystał z podobnych studiów innych autorów.

Warto siêgnãç do prezentowanego dzieła. Pozwala ono krêgom europejskim zapoznaç siê z amerykaœkã wizjã rozwoju mał¿eństwa w nauce i praktyce kanonistycznej oraz teologicznej. Historia w takim wydaniu mo¿e sãciã siê nauczycielkã ¿ycia.

Ks. Andrzej F. Dziuba

**Ks. Julian K a ł o w s k i MIC, Prawo o instytucjach ¿ycia konsekrowanego
według Kodeksu Kanonów Koœciół Wschodnich,
Warszawa 1944 r., ss. 313**

Problematyka prawna katolickich Koœciół Wschodnich nie posiada, z ró¿nych przyczyn, w kanonistyce polskiej wielu opracowaœ. Każda pozycja naukowa poświęcona tej problematyce jest niezwykle cenna i jak nale¿y przypuszczaç w œrodowisku kanonistów witana jest z radoœciã. Opracowania z tej dziedziny, chocia¿ nie zawsze posiadajã szeroki krãg czytelników, jednak zawsze sã konieczne do prawdziwego rozwoju wiedzy. Nie mo¿e siê ten rozwój dokonywaç bez opracowaœ monograficznych, które winny byç dostêpne przynajmniej dla wszystkich zainteresowanych. Racje dla których powinny byç podejmowane wysiœki badawcze w zakresie interesujacej nas problematyki wydajã siê wiêc byç oczywiste.

Prezentowana pozycja ukazała siê w znanym i zasłu¿onym Wydawnictwie Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie. Autor jest pracownikiem naukowym

Wydziału Prawa Kanonicznego wyżej wymienionej uczelni. W latach 1987-1993 pełnił obowiązki Dziekana tegoż Wydziału, a aktualnie jest jego Prodziekanem. Ks. prof. dr hab. Julian Kałowski, ze Zgromadzenia Księży Marianów jest znany z wielu opracowań z zakresu prawa kanonicznego odnoszących się do instytutów życia konsekrowanego, publikowanych głównie w kwartalniku „Prawo Kanoniczne”. Obecnie ukazująca się pozycja stanowi pierwszy w dotychczasowej literaturze prawa zakonnego w świecie całościowy komentarz do promulgowanego przez papieża Jana Pawła II dnia 18.X.1990 r. *Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich*. To obszerne studium poświęcone całokształtowi norm wschodniego prawa zakonnego, dotyczących mnichów, zakonów i innych form realizacji rad ewangelicznych, zapewnia tym samym istniejącą w literaturze kanonistycznej lukę. Potrzeba zapewnienia tej luki stała się, zwłaszcza po promulgacji Kodeksu, nagląca. Instytuty życia konsekrowanego, zwłaszcza monastyczne, mają na Wschodzie bardzo bogatą tradycję, dlatego też wspomniany Kodeks poświęca im stosunkowo dużo kanonów, mianowicie kan. 410-572. Dokonanie ich poprawnej interpretacji wymaga wysokich kwalifikacji naukowych i doskonałej znajomości złożonych instytucji wschodniego prawa zakonnego, a także trudnej terminologii.

Autor, przystępując do pisania dzieła, dokonał bardzo pracochłonnej kwerendy, której owocem stała się obszerna bibliografia. Opracowanie zostało więc oparte na bogatej dokumentacji źródłowej (ss. 15-20), szeroko nawiązuje również do literatury (ss. 20-26), zwłaszcza do dzieł dawnych, bez których nie sposób zrozumieć istoty i zasad funkcjonowania wschodnich instytutów życia konsekrowanego, szczególnie zaś monastycznych. Wykorzystanie takiego zakresu bibliografii było możliwe dzięki starannej kwerendzie materiału prowadzonej m. in. w *Instytucie Orientalnym* w Rzymie. Ten olbrzymi materiał bibliograficzny został wykorzystany w sposób godny naśladowania, o czym świadczą wyraźnie liczne i obszerne przypisy.

Prezentując odnowione prawo zakonne Kościołów Wschodnich Autor nie tylko przeprowadza szczegółową analizę poruszanych problemów, ale jak zaznacza we wstępie, w opracowaniu pojawiają się liczne odniesienia do Kodeksu Prawa Kanonicznego Kościoła Łacińskiego z 1983 r. oraz do innych dokumentów wydanych przez Stolicę Apostolską, a dotyczących instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego tegoż Kościoła Łacińskiego. W dużej mierze jest to więc studium porównawcze, co znacznie ubogaca jego walor. Zastosowanie takiej metody nie miało celu latynizowania, a tym samym pomniejszania roli prawa Kościołów Wschodnich, lecz unaocznienie czytelnikowi, iż pewne zasady są identyczne dla wszystkich Kościołów katolickich.

Po wstępie następują cztery rozdziały. Pierwszy, najobszerniejszy (ss. 29-265) stanowi właściwy *corpus* pracy i został poświęcony analizie przepisów Kodeksu z 1990 r., dotyczących mnichów i zakonników. Jest to zrozumiałe, ponieważ mnisi i zakonnicy stanowią najbardziej charakterystyczną instytucję wschodniego życia zakonnego. Liczebność instytutów zakonnych w katolickich Kościołach Wschodnich nie jest wielka, pomimo tego odgrywały one i nadal spełniają poważną rolę w życiu i działalności tychże Kościołów. Komentarz swój, Autor oparł na strukturze treściowej *Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich*. W rozdziale tym, w art. I omówione zostały najpierw kanony ogólne, poczynając od definicji stanu zakonnego, następnie

zagadnienie zależności zakonników od Stolicy Apostolskiej, biskupa eparchialnego i patriarchy oraz kanony dotyczące obowiązków przełożonych i zakonników. W dalszej kolejności, w art. II, zostały poddane analizie liczne dyspozycje prawne dotyczące klasztorów autonomicznych i życia w nich prowadzonego. Wreszcie w art. III szczegółowo Autor ukazał postanowienia Kodeksu odnoszące się do zakonów i zgromadzeń. Kwestii prawnych, które zostały poruszone w tym rozdziale jest tak dużo, iż nie sposób o wszystkich nawet wspomnieć. Drobiazgowo zostały one ujęte w spisie treści (ss. 3–8).

Po szczegółowej i wyczerpującej analizie przepisów Kodeksu odnoszących się do mnichów i zakonników, w dwóch krótkich rozdziałach (II i III) Autor omówił *Stowarzyszenia życia wspólnego osób żyjących na wzór zakonników oraz instytuty świeckie*. Zrozumiała jest szczupłość tych rozdziałów w porównaniu z rozdziałem I, ponieważ wiele przepisów, którymi kierują się tak stowarzyszenia życia wspólnego jak i instytuty świeckie zostało omówionych w rozdziale pierwszym. W Kodeksie Kanonów Kościołów Wschodnich podobnie jak w Kodeksie Prawa Kanonicznego mamy bowiem określoną część przepisów wspólnych odnoszących się do wszystkich rodzajów instytutów życia konsekrowanego. Nie byłoby więc sensowne powtarzanie ich w tym miejscu.

Ostatni, bardzo krótki rozdział prezentowanego dzieła został poświęcony innym formom życia konsekrowanego. Autor zwrócił uwagę szczególnie na dwie, mianowicie: *instytucja ascetów i dziewic*. Prowadzili oni życie bardziej święte niż ogół wiernych, ale nie ma pewności czy składali oni trzy śluby. Życie wspólne nie było również regułą. Godne uwagi jest też podkreślenie przez Autora faktu iż *Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich* pozwala, uznając wyłączną kompetencję Stolicy Apostolskiej, na wprowadzanie nowych form życia konsekrowanego. Podobną też dyspozycję znajdujemy w Kodeksie Prawa Kanonicznego.

Na szczególną uwagę zasługuje również fakt, iż Autor dla lepszego naświetlenia problemów prawnych omawianych instytucji zakonnych, specyficznych dla katolickich Kościołów Wschodnich, wykorzystał materiały źródłowe wydane przez Kongregację Kościołów Wschodnich oraz inne dykasterie Stolicy Apostolskiej. W związku z tym cenny jest wniosek Autora, iż wspomniana Kongregacja w dokumentach prawnych dotyczących instytutów życia konsekrowanego wzorowała się na wytycznych Kongregacji Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego. Niejednokrotnie, jak zauważa Autor, rozwiązania prawne były przejmowane w całości. Przyczyn tego zjawiska upatruje ks. prof. J. Kałowski w dynamicznym charakterze prawa zakonnego katolickich *Kościołów Wschodnich* oraz *Kościoła Łacińskiego*.

Trzeba jeszcze wskazać na aneks. Obejmuje on zestaw kanonów Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1917 roku, Motu proprio *Postquam Apostolicis Litteris*, Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich i Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. odnoszących się do *Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego*. Stanowi to wielkie ułatwienie, ponieważ czytelnik może sam, bez trudu, dotrzeć do interesujących tekstów i dokonać ich porównania.

Prezentowane dzieło jest solidnym studium i stanowi cenne źródło wiedzy na temat dyscypliny zakonnej w katolickich Kościołach wschodnich. Przejrzyste ujęcie

kwestii i czytelny język sprawiają, że czyta się go z zainteresowaniem. Wnosi ono poważny wkład do kanonistyki, a zwłaszcza kanonistyki polskiej. Przyczyni się też z pewnością do rozpowszechniania znajomości ustawodawstwa katolickich Kościołów wschodnich. Wydaje się, iż nie można go będzie pominąć przy jakiegokolwiek pracy naukowej na ten temat, nawet w odniesieniu do zagadnień szczegółowych. Jak można sądzić będzie ono stanowiło też wielką pomoc dla osób, które z różnych racji zajmują się bezpośrednio normami prawa katolickich Kościołów wschodnich np. pasterze Kościołów partykularnych, przełożeni wspólnot mniszych i zakonnych, wykładowcy, studenci, w rozwiązywaniu problemów prawnych z tej dziedziny. Studium to zasługuje, przede wszystkim ze względu na swój charakter źródłowy, aby dotarło do polskich ośrodków naukowych, również do nowych teologicznych ośrodków wiedzy, chociażby w Słowacji i Czechach, czy też na terenach byłego Związku Radzieckiego.

Wyrażając wdzięczność ks. prof. J. Kałowskiemu, należy życzyć, aby rozpoczęte dzieło kontynuował, również aby Jego praca była bodźcem dla innych do dalszych bardziej szczegółowych badań w kierunku pełnego zrozumienia wschodniego prawa zakonnego.

Ks. Józef Wroczeński SCJ

**Mirosław Daniłuk SCJ, Karol Klauza, Podręczna Encyklopedia
Instytutów Życia Konsekwowanego. Pojęcia, terminy, instytucje,
dokumenty, czasopisma, sigła. Redakcja Wydawnictw Katolickiego
Uniwersytetu Lubelskiego Lublin 1994, ss. 298.**

Od samego początku byli w Kościele wierni, którzy bardziej serio niż inni podejmowali w swym życiu zachętę Chrystusa do życia doskonałego. Ta idea życia doskonałego opartej na realizacji rad ewangelicznych była fundamentem powstania i ewolucji starożytnego monastycyzmu i późniejszych form życia konsekrowanego. Rozwijały się te formy i wzbogacały w ciągu wieków, wywierając wpływ na kształtowanie się właściwej im duchowości, ascezy, stroju, budownictwa, urzędów i zajęć oraz różnego typu instytucji prawnych. Temu procesowi towarzyszyła sfera pojęć i terminów, związanych z obszarem życia zakonnego, podejmowanego tak w Kościele Wschodnim jak i Zachodnim. Ukazywanie bogactwa i różnorodności tego wszystkiego co było i jest związane z życiem zakonnym jest więc konieczne nie tylko z racji historycznych, ale także, by lepiej rozumieć obecnie ten ważny aspekt życia i działalności Kościoła. Naprzeciw tym potrzebom wychodzi prezentowane opracowanie encyklopedyczne, które ukazało się w serii publikacji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Autorzy, z których pierwszy jest duchownym zakonnym, związani są ze środowiskiem, naukowym wyżej wymienionego Uniwersytetu, a ściślej mówiąc z zespołem pracującym nad Encyklopedią Katolicką, której poszczególne tomy ukazują się od 1973 r. Praca stanowi, jak sami Autorzy stwierdzają we wstępie rezultat doświadczeń i problemów napotykanych podczas długoletniej pracy w Międzywydziałowym Zakładzie Leksygraficznym KUL. Podstawę opracowania stanowi bogata i specjalistyczna, najczęściej obcojęzyczna literatura przedmiotu. Poza opracowaniami słownikowymi i encyklopedycznymi Autorzy wykorzystali liczne zbiory